Lietuvos mokslų akademijos tikrojo nario,
habilituoto daktaro, profesoriaus,
Vytauto Kaminsko kalba
priimant Vytauto Didžiojo universiteto Garbės Profesoriaus regalijas
iškilmingame Vytauto Didžiojo universiteto Senato posėdyje
(Katalikų teologijos fakulteto Didžiojo aula, 2012 m. kovo 9 d.).

Buvau tarp tų mokslininkų, kurie parengė pirmąjį Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymą, ir dalyvavau po Sausio 13-tosios dar užtvaromis ir smėlio maišais apsuptoje Aukščiausioje taryboje – Atkuriamajame Seime jį priimant. Šio įstatymo vieną iš pamatinių nuostatų – universitetų autonomiją – po metų įtvirtino ir mūsų valstybės Konstitucija. Penkiolika metų atstovaudamas, kaip rektorius ir prorektorius, Vytauto Didžiojo universiteto bendruomenei, beveik dešimtmetį, kaip Rektorių konferencijos prezidentas ir viceprezidentas, – ir Lietuvos universitetų bendruomenei, siekiau, o Bolonijoje pasirašydamas Didžiąją universitetų chartiją, ir įsipareigojau ginti konstitucinę universitetų autonomijos sampratą – buvau ir esu įsitikinęs, kad tik Senatas yra tiesiogiai akademinei bendruomenei atstovaujantis ir vienintelis savivaldą įgyvendinantis kolegialus valdymo organams. Todėl ypač vertinu Senato, kurio prieš trejus metus politikų ir valdininkų pamintas teises vėl atstatė Konstitucinis teismas, sprendimą suteikti man VDU Garbės profesoriaus vardą.

Vytauto Didžiojo universiteto atkūrimas sutapo su tautos atgimimu, atvedusiu į valstybingumo atstatymą Kovo 11-tosios aktu. Todėl galėjome kurti ne tik universiteto viziją, bet ir daryti įtaką Lietuvos mokslo ir studijų sistemos pertvarkai. Pirmojo universiteto statuto, Atkuriamojo senato patvirtinto 1990 metų gruodžio pabaigoje, pagrindinės nuostatos – akademinė laisvė ir autonomija, Senato, kaip aukščiausiosios sprendžiančios universiteto institucijos, statusas, kelių pakopų studijos, bakalauro ir

magistro kvalifikaciniai laipsniai bei daktaro mokslo laipsnis – įtvirtintos Mokslo ir studijų įstatymu ir kitais teisės aktais.

Vytauto Didžiojo universitetas yra išskirtinis tuo, kad vienintelis Lietuvoje ir vienas iš nedaugelio Europos pasaulietiškų universitetų turi Šv. Sosto pripažintą teologijos fakultetą. Katalikų bažnyčia ir jos hierarchai, palaikę universiteto atkūrimo idėją ir Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje išsaugoję sovietų valdžios uždarytą teologijos fakultetą, pagrindė tarpukario ir atkurtojo universitetų tęstinumą, puoselėja dvasingumą ir krikščioniškąsias vertybes universiteto bendruomenėje. Man teko garbė pasirašyti Lietuvos Vyskupų ir Universitetų Rektorių konferencijų bendradarbiavimo memorandumą, kuriame abipusiai pripažįstamos krikščioniškos Europos universitetų ištakos, autonomija ir akademinė laisvė kaip universitetų tapatumas, globalizacijos procesų pavojus tautiniam ir kultūriniam tapatumui, sutariama, kad išsilavinimas, kaip visuotinė vertybė, lemianti valstybės ateitį, turi būti prieinamas kiekvienam visuomenės nariui, kad universitetinės studijos – tai ne tik profesinių žinių ir įgūdžių įgijimas, bet ir visapusiškai harmoningos asmenybės ugdymas, kad akademinės sielovados, kaip vienos iš asmenybės ugdymo formų, plėtra yra bendra Bažnyčios ir Universitetų atsakomybė. Manau, kad šį istorinį memorandumą lėmė Palaimintojo popiežiaus Jono Pauliaus II kalbos Šv. Jonų bažnyčioje žodžiai „Jūs, kultūros ir mokslo žmonės, labiau nei kiti esate atsakingi, kad protui nebūtų užtveriamas kelias, vedąs link paslapties“.

Vaikystėje net nesvajojau, kad būsiu mokslininkas. Ir vidurinę mokyklą baigus aukso medaliu nebuvo lengva pasirinkti, ką ir kur studijuoti. Iš dalies atsitiktinumai lėmė, kad studijavęs Vilniaus universitete, o baigęs Kauno politechnikos institutą du dešimtmečius dirbau Lietuvos mokslų akademijos institute, kuriame paskelbti pagrindiniai mokslo darbai, parengtos ir apgintos abi disertacijos, suteiktas profesoriaus vardas, gautos mokslo premijos. Į atkurtą universitetą atėjau jau tapęs brandžiu mokslininku. Per dvi rektoriaus kadencijas Vytauto Didžiojo universitetas tapo stiprus ne tik studijose, bet ir moksle, buvo sukurta moderni studijų ir mokslo

infrastruktūra, nepabūgome pakviesti Europos universitetų asociacijos ekspertus Universiteto veiklos vertinimui.

Vytauto Didžiojo universitetas tapo humanitarinių ir socialinių, teologijos ir menų, politikos ir teisės mokslų centru Kaune. Išplėtotos ir modernios tiksliųjų mokslų studijos – aplinkotyra, biologija, fizika, informatika, matematika. Tačiau minint Lietuvos universiteto įkūrimo jubiliejinius dešimtmečius žiniasklaidoje ir net akademiniuose sluoksniuose dar vis bandoma įpiršti mintį, kad 1989 metų balandžio 28 d. aktu įkurtas naujas universitetas, o tarpukario Vytauto Didžiojo universiteto teisėti įpėdiniai ir tradicijų tęsėjai yra kiti universitetai. Priminsiu tuometinės Aukščiausios tarybos 1989 m. liepos 4 d. priimtą įstatymą „Dėl Vytauto Didžiojo universiteto atkūrimo“, kurio pirmasis straipsnis skelbia: „atkurti Vytauto didžiojo universitetą ir suteikti jam savarankiškos aukštosios mokyklos statusą“. Taip, universitetui teko atsikurti iš nieko – jis neatgavo nei vieno pastato, nei vienos laboratorijos, nei vienos knygos – nes tais, dar sovietų okupacijos metais, po Vytauto Didžiojo vėliava nepanoro, o gal pabūgo, vienytis nė viena tuometinė Kauno aukštoji mokykla. Taip, atkurtame universitete įvesta „amerikoniška“ pirmųjų dvejų metų humanitarinio ir fundamentinio lavinimo sistema, bet jos tikslas – visapusiškai išsilavinęs, laisvas, kūrybingas absolventas, sugebantis adaptuotis greitai besikeičiančioje visuomenėje. Bet vertinkime tai, kad visi turime prieš 90-metų įkurto Lietuvos universiteto šaknis – kas teologijos, kas medicinos, kas technikos, veterinarijos ar agronomijos.

Manau, kad bevaisės ir kai kurių istorikų pastangos „paankstinti“ bent 17-ka metų lietuviško Vilniaus universiteto atkūrimą „Vilniaus universitetas atgimė tremtyje 1922 m. Lietuvos universiteto pavadinimu“ savaip interpretuojant Lietuvos Vyriausybės, vadovaujamos Ernesto Galvanausko, 1922 m. vasario 13 d. nutarimą „Ministerių Kabinetas, vadovaudamasis Vilniaus universiteto įsteigimo įstatymu ir turėdamas omenyje Steigiamajame Seime svarstomąjį universiteto Statuto projektą ir universiteto atidengimo klausimo pribrendimą ir reikalingumą, nutarė 1922 metų vasario 16 dieną atidengti universitetą Kaune“. Priminsiu, kad jau kovo 24 d.

Steigiamasis seimas patvirtino Lietuvos universiteto statutą. Tačiau einant šiuo keliu nesąžininga apeiti 1939 m. gruodžio 13 d. Seimo priimtą Universitetų įstatymą, kurio 2-asis paragrafas skelbia „Vilniaus universitetas, kiek tatai šio įstatymo nėra kitaip nustatyta, tvarkomas Vytauto Didžiojo universiteto statutu“ ir užmiršti, kad 1940 m. pradžioje į Vilnių perkeliami VDU Humanitarinių mokslų ir Teisių fakultetai su daugiau kaip 1000 studentų, 20 profesorių, 11 docentų ir 41 jaunesniojo personalo narių. Tad noriu šių istorikų paklausti, ar „Lietuvos universitetas pamažu kėlėsi į Vilnių “ iš tremties, ar buvo įgyvendinama Universitetų įstatymu įtvirtinta dviejų Lietuvos valstybės universitetų Vilniuje ir Kaune koncepcija?

Keturių dešimtmečių mokslininko patirtis – 1972 m. kovo 10-ją apgyniau pirmąją disertaciją – leidžia teigti, kad akademinėje bendruomenėje vyrauja mokslo misijai ir tiesai pasišventę žmonės. Gerbiu ir branginu Universiteto idėjai pasišventusius – Lietuvos ir išeivijos mokslininkus, kurie atkūrė universitetą, dėstytojus, darbuotojus ir studentus, kurie patikėjo, kad Universiteto vizija taps tikrove, kurie kartu džiaugėsi Kovo 11-osios aktu, kartu išgyveno Sausio 13-tosios nakties tragediją ir rugpjūčio pučo nerimastingas dienas, kurie kartu kentė pirmųjų metų nepriteklius ir kurių nuoširdus darbas paklojo pamatus dabartiniam universitetui. Tikiu, kad jaunoji karta, kaip mokslo žmonės ir piliečiai augę ir brendę tarp universiteto sienų, nepraras istorinės atminties, puoselės tautinį ir kultūrinį tapatumą, stiprins Lietuvos, o ne kitų valstybių, intelektualinį potencialą.

Tad būkime verti savosios *Alma Mater* istorijos!